

Εδώ Πολυτεχνείο... – 44 χρόνια μετά

Ομιλία για την επέτειο της φοιτητικής εξέγερσης της 17ης Νοέμβρη 1973

Δημήτρης Κουτσογιάννης, Κοσμήτορας της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών ΕΜΠ

Δημοκράτες πολίτες που συγκεντρωθήκατε εδώ σήμερα για να τιμήσετε τα 44 χρόνια από την εξέγερση του Πολυτεχνείου,

Σας απευθύνω θερμό χαιρετισμό εκ μέρους της Συγκλήτου του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.

A. Ιστορικό και γνωρίσματα της εξέγερσης

Από το καλοκαίρι του 1973 το στυγνό δικτατορικό καθεστώς που είχε ήδη συμπληρώσει 6 χρόνια, επιχείρησε να φορέσει ένα φιλελεύθερο προσωπείο που θα έπεφτε σε λίγους μήνες. Την Τετάρτη 14 Νοεμβρίου 1973 οι φοιτητικοί σύλλογοι του πολυτεχνείου, με τη λήξη των συνελεύσεων τους, θα προχωρήσουν σε κατάληψη, μαζί με άλλους φοιτητές της Αθήνας που συνέρρεαν σ' αυτόν εδώ το χώρο. Η κατάληψη θα γίνει η καρδιά μιας παλλαϊκής εξέγερσης που θα πλημμυρίσει το κέντρο της Αθήνας και θα συνεγείρει κι άλλες πόλεις, με κέντρο πάλι τα πανεπιστήμια τους.

Με σύνθημα «Ψωμί – Παιδεία – Ελευθερία», σε ένα τριήμερο ανάτασης και ελευθερίας, μέχρι τις πρωινές ώρες της 17ης Νοέμβρη, η εξέγερση του Πολυτεχνείου,

- θα αυτοοργανώνεται με δημοκρατικά εκλεγμένους εκπροσώπους των φοιτητικών συλλόγων,
- θα προστατεύει τους χώρους και τις εγκαταστάσεις του πολυτεχνείου με οργανωμένη περιφρούρηση, και θα αυτοπροστατεύεται,
- θα εκπέμπει το μήνυμά της σε όλη την Αθήνα, μπαίνοντας σε κάθε σπίτι με τον ραδιοφωνικό σταθμό «των ελεύθερων αγωνιζόμενων φοιτητών, των ελεύθερων αγωνιζόμενων Ελλήνων»,
- θα γίνει ο μαγνήτης που θα προσελκύσει μυριάδες Ελλήνων πολιτών γύρω της,
- θα συνεγείρει αισθήματα συλλογικότητας και αλληλεγγύης, με αποτέλεσμα να συγκεντρωθούν στο πολυτεχνείο τρόφιμα και φάρμακα, αλλά και ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό,
- θα χτυπήσει τον φόβο και θα βγάλει στην επιφάνεια τις υψηλές αξίες και τον ηρωισμό των απλών ανθρώπων, που αψήφησαν τη βία των όπλων.

Για όλα αυτά έχω βιωματική γνώση, μια που η τύχη το είχε φέρει να είμαι, την εποχή εκείνη, πρωτοετής φοιτητής, ενός μόλις μήνα, στη Σχολή Πολιτικών Μηχανικών του ΕΜΠ και να συμμετέχω, αυθόρμητα και ανοργάνωτος, σ' εκείνο το τριήμερο. Στη συνέχεια υπήρξα πιο τυχερός από φίλους, συμφοιτητές και συμπολίτες που βρέθηκαν ενώπιον της βίας των όπλων και του αίματος, ή βασανίστηκαν στα κρατητήρια της Ασφάλειας και της ΕΣΑ. Σήμερα η τύχη το ξαναφέρει να μιλάω για τις μνήμες και την κληρονομιά του Πολυτεχνείου από άλλη θέση, αλλά με τα ίδια, θέλω να πιστεύω, κίνητρα.

Η φοιτητική εξέγερση του Πολυτεχνείου θα κατασταλεί με όπλα και τανκς, με εκατόμβη θυμάτων: νεκρών, τραυματιών, φυλακισμένων και βασανισμένων. Αλλά θα καταγραφεί στην ιστορία ως η κορυφαία στιγμή αντίστασης στο δικτατορικό καθεστώς:

- Αντίστασης στην ανελευθερία και τη βάνουση κατάλυση των δημοκρατικών θεσμών.

- Αντίστασης στη βία των όπλων, των βασανισμών, των απειλών, των προπηλακισμών – και μάλιστα αντίστασης στη βία χωρίς βία, προτάσσοντας ιδέες και στήθη: «Είμαστε Άοπλοι» ήταν το σύνθημα-όπλο του ραδιοφωνικού σταθμού του Πολυτεχνείου απέναντι στους πυροβολισμούς και τα τανκς.
- Αντίστασης στο ψέμα, στον παραλογισμό και στον φόβο.
- Αντίστασης στην υποτέλεια.

Ακόμη, θα καταγραφεί ως ένα λαμπρό παράδειγμα υπεράσπισης πανεθνικών και πανανθρώπινων αξιών:

- Υπεράσπισης της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των ανθρώπινων και συλλογικών δικαιωμάτων.
- Υπεράσπισης της παιδείας και της γνώσης, ενάντια στον σκοταδισμό.
- Υπεράσπισης της δημοκρατίας, της λαϊκής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας.

Β. Το Πολυτεχνείο μετά

Το Πολυτεχνείο υπήρξε άδολη, αυθόρμητη, συλλογική, συμμετοχική, άμεση και όχι δι' αντιπροσώπων, κίνηση των φοιτητών, και στη συνέχεια των πολιτών. Το γεγονός ότι οι φοιτητές του πολυτεχνείου ήταν στη συντριπτική πλειοψηφία τους καθημερινά και πάντα παρόντες, ενεργοί και συμμετοχικοί, έδρασε καταλυτικά στη συσπείρωσή τους και στη συνέχεια στην προσέλευση ευρύτερων λαϊκών μαζών.

Στη συλλογική μνήμη του Ελληνικού λαού το Πολυτεχνείο έχει καταγραφεί ως ένα φωτεινό ορόσημο και μια λαμπρή σελίδα αντίστασης και αγώνα για την ελευθερία. Κι αυτό εις πείσμα πολυάριθμων προσπαθειών συκοφάντησής του ή καπηλείας του. Είναι βέβαια γνωστό πως δεν έλειψαν οι προσπάθειες εξυπηρέτησης αλλότριων επιδιώξεων, συχνά αντίθετων στο νόημα του Πολυτεχνείου. Είναι πολύ πιθανό, όπως προκύπτει από τη μετέπειτα δικαστική διερεύνηση, ότι στο Πολυτεχνείο παρεισέφρησαν πράκτορες της ΚΥΠ και της ΕΣΑ, και έπειτα συνδέθηκε με πυροδότηση ενδοχουντικών ανακατατάξεων. Λίγο αργότερα, με τη μεταπολίτευση, κάποιοι το παρερμήνευσαν για να δικαιολογήσουν ιδεολογίες, σχέδια και πράξεις ασύμβατες με το νόημά του Πολυτεχνείου. Άλλοι προσπορίστηκαν εν ονόματί του ατομικά οφέλη και άλλοι προσπάθησαν να το αμαυρώσουν, διασύροντας τη «Γενιά του Πολυτεχνείου». Ακόμη και η καθιέρωση από το κράτος της επετείου ως αργίας και σχολικής γιορτής ίσως συντέλεσε στην υπονόμηση των μηνυμάτων του.

Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, που φέτος γιορτάζει 180 χρόνια ιστορίας, συνδέθηκε σε όλη την διαδομή του με δεσμούς αίματος με την πορεία και την τύχη αυτού του τόπου. Ως μέλος του, αισθάνομαι το καθήκον προστασίας της μνήμης του Πολυτεχνείου και των αφανών ηρώων του. Θυμίζω ότι η συντριπτική πλειονότητα των αφανών αγωνιστών που «ήταν εκεί» δεν προσπάθησε στη συνέχεια να δρέψει δάφνες ή καρπούς. Θυμίζω ακόμη ότι και καθηγητές και η Σύγκλητος του Πολυτεχνείου είχαν αντάξια στάση, που κάποιους οδήγησε στα κελιά του βασανισμού μαζί με τους φοιτητές τους.

Γ. Το Πολυτεχνείο σήμερα

Το σημερινό σώμα των καθηγητών έχει καθήκον να σταθεί αντάξια στα κρίσιμα προβλήματα του τόπου και να προσπαθήσει να αρθεί στο ύψος και τον ρόλο του ως σημαντικού κομματιού της πνευματικής ηγεσίας της χώρας. Χωρίς αμφιβολία, το ΕΜΠ πρωτοπορεί στην εκπαίδευση των νέων στη χώρα μας, αλλά στη σημερινή συγκυρία, αυτό ίσως δεν φθάνει.

Η Παιδεία, ως συλλογικό αγαθό, έχει συνολικά υποβαθμιστεί στη χώρα μας, ίσως και παγκόσμια, με ευθύνη πολλών ομάδων συμφερόντων, και επείγει η εκ βάθρων ανόρθωσή της. Το Ψωμί έχει λιγοστέψει και οφείλουμε να κατανοήσουμε ότι με τα παιχνίδια ομάδων πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων, χωρίς Παιδεία και συλλογικά ιδεώδη, θα παραμένει λίγο. Η Ελευθερία μας έχει υπονομευθεί, η ευθύνη της συμμετοχής στη δημοκρατία δεν έχει κατακτηθεί, η αξιοκρατία έχει περιφρονηθεί.

Οι σημερινές απειλές είναι πολύπλοκες και πολυσύνθετες, και επεκτείνονται ως την υπονόμευση της εθνικής ανεξαρτησίας και της λαϊκής κυριαρχίας. Η κατανόηση των απειλών, όπως και η απαλλαγή από την οικονομική, πολιτική και πνευματική υποτέλεια, αποτελούν προϋποθέσεις για την έξοδο από την κρίση και για την πρόοδο.

Τα συνθήματα του Πολυτεχνείου εξακολουθούν να μας συνεγείρουν, αλλά τα συνθήματα δεν φτάνει να τα λέμε. Η εκπλήρωσή τους χρειάζεται σκληρή δουλειά και συνεργασία:

- για την ανάπτυξη της σκέψης και την ανεξαρτησία της,
- για την ανάλυση και κατανόηση της πραγματικότητας, ως προϋποθέσεις για την αλλαγή της,
- για εγχώρια και αυτόνομη παραγωγή και εφαρμογή γνώσης,
- για την επαναφορά του ορθολογισμού και την επιστροφή στις πολιτιστικές αξίες που αναπτύχθηκαν στον τόπο μας στο διάβα της ιστορίας,
- για απαλλαγή από προπαγανδιστικά στερεότυπα, παλιά ή σύγχρονα, ντόπια ή ξένα,
- για εμπέδωση των αξιών αλλά και της αξιοκρατίας.

Η Παιδεία και η Γνώση είναι τα σημερινά υπερόπλα γι' αυτούς τους στόχους, και εν τέλει για την επιβίωση και την προκοπή της κοινωνίας μας και της Ελλάδας. Αυτά οφείλουμε να τα καλλιεργούμε στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο —και έχουμε τη δυνατότητα, και το προσπαθούμε. Κι εδώ αποκρυσταλλώνεται, κατά την άποψή μου, το δικό μας κοινωνικό καθήκον, του σημερινού Πολυτεχνείου, των καθηγητών όσο και των φοιτητών.

Θα μου επιτρέψετε να τελειώσω την ομιλία μου με τους στίχους ενός αφανούς ποιητή. Ρώτησα πολλούς φοιτητές μου τι σημαίνει γι' αυτούς η εξέγερση του Πολυτεχνείου. Ένα από τα λιγοστά απαντητικά μηνύματα που έλαβα ήταν ποιητικό, και κατέληγε με τα εξής λόγια:

Είμαστε νέοι
Αδέρφια όλοι είμαστε εμείς
Μικρά παιδιά, μεγάλοι στόχοι
Μικρός λαός, μεγάλη ιστορία
Εδώ Πολυτεχνείο ... Εδώ Πολυτεχνείο ...
Και χτες. Και σήμερα. Και αύριο

Πάντοτε για την ελευθερία

Αναγνωρίσεις: Το ποίημα από το οποίο προέρχονται οι στίχοι του τέλους είναι του πεμπτοετή φοιτητή της Σχολής Πολιτικών Μηχανικών (ΣΠΜ ΕΜΠ) Βαγγέλη Κονταράκη και επιγράφεται «17 Νοέμβρη». Ευχαριστώ τον φοιτητή Ευθύμη Χαρδαβέλλα και τους νέους διδάκτορες Παναγιώτη Δημητριάδη και Φοίβο Σαργέντη που μοίρασαν μαζί μου τις σκέψεις τους. Ομοίως τη σύντροφό μου Άννα Πατρικίου, και τους συναδέλφους-συμφοιτητές και φίλους απ' τα παλιά Βασίλη Ζούκο, και Τίτο και Αγάπη Γαλενιανού. Τέλος τον συνάδελφο Γιώργο Τσεμπελή, τότε ηγετική φυσιογνωμία των φοιτητών της ΣΠΜ ΕΜΠ (τον είχαμε εκλέξει μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής) και σήμερα Καθηγητή Πολιτικής Επιστήμης στις ΗΠΑ.